

SVENSKT NÄRINGS LIV

Justitiedepartementet
Grundlagsenheten L6

Vår referens/dnr:
2020-149

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:
Ju2020/02919/L6

2020-12-02

Remissvar

Svenskt Näringslivs synpunkter på SOU 2020:45, Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefrihet

Föreningen Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att lämna synpunkter på SOU 2020:45, Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefrihet och vill framföra följande.

1. Inledande kommentarer

Precis som påpekas i utredningens kapitel 7 utvecklas möjligheterna till mediekommunikation mycket snabbt. Digitaliseringen är en viktig del i detta. Var och en av oss kan lätt inse att tiden vi lägger ner på medier av olika slag ligger tämligen stabilt, men att den fördelar sig helt annorlunda idag än för 10 år sedan. Det är dock inte bara digitaliseringen som påverkar utan också den ökade globaliseringen.

Förändringarna slår på många sätt. Allt från att vi ser en alltmer ökande mediekonvergens (se t ex utredningen s. 117 och 125) till att mediekonsumenter väljer strömmade tjänster i en allt högre utsträckning vilket gör att de fysiska bärarna minskar i betydelse.

Det man skulle kunna förvänta sig är att lagstiftningen utformas i enlighet med detta. En lagstiftning som kan stå sig över tid på ett område där utvecklingen går fort bör vara så teknikneutral och principbaserad som det bara är möjligt.

Utredningen är på många sätt gedigen, men förslagen som ligger är långt ifrån ens en strävan efter teknikneutral och principbaserad lagstiftning på tryck- och yttrandefrihetsområdet. De beskrivningar som nämns ovan om ökad mediekonvergens följs i praktiken inte upp i förslagen.

I Sverige har vi numera en lång historia av att försöka möta digitaliseringens utmaningar på detta område. Trots att yttrandefrihetsgrundlagen är vår yngsta grundlag har den, som utredningen beskriver i avsnitt 6.5, utretts flera gånger. Den här utredningen skjuter, trots att den är gedigen, även den vid sidan av målet om en teknikneutral och principbaserad reglering.

Svenskt Näringsliv Confederation of Swedish Enterprise

Postadress/Address: SE-114 82 Stockholm Besök/Visitors: Storgatan 19 Telefon/Phone: +46 (0)8 553 430 00
www.svensktnaringsliv.se Org. Nr: 802000-1858

I vårt fortsatta yttrande kommer vi att fokusera på tre frågor: Grundlagsskyddet för förpackningar, grundlagsskydd för vissa söktjänster och upphovsrättsliga avväganden.

2. Grundlagsskydd för förpackningar

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att låta förpackningar fortfarande omfattas av grundlagsskyddet i tryckfrihetsförordningen.

Förpackningar är ofta tryckta kartonger eller har olika typer av tryckta etiketter. Eftersom tryckfrihetsförordningen är helt teknikinriktad omfattas inte bara böcker, tidningar och tidskrifter utan även förpackningar.

Förpackningar är ofta den enda kontakt- och kommunikationsyta som företagen har när vi kunder går runt i affärer med ett stort utbud. Det är förpackningarna som kan användas för företagets storytelling om dess ursprung och ideal. Via förpackningarna kan också företag välja att kommunicera olika budskap. Detta används av företag för att till exempel beskriva företagets sociala engagemang eller företagets miljöarbete. För vissa företag har direkt politiska budskap kommunicerats via förpackningar. Det kan till exempel handla om att märken sätts på förpackningen för att markera att företaget stöder Pride.

Internationellt har i vissa länder införts krav på anonyma förpackningar för vissa typer av varor. I svensk rätt har det inte ansetts vara möjligt eftersom det skulle strida mot det skydd förpackningar har i tryckfrihetsförordningen. Detta kan sägas vara bakgrunden till utredningens uppdrag i den här delen.

För ett land där tryck- och yttrandefriheten är kopplad till användningen av viss teknik skulle det varit mycket svårt att lyfta ut just den här typen av tryckta objekt. Redan att börja utkristallisera en definition av förpackning skulle vara en rejäl uppförsbacke. Det är en sak med kartonger och etiketter. Men hur är det med omslagspapper för blommor? Påsar för frukt och godis?

Främst är det dock en principiell fråga om att även företag ska ha en yttrandefrihet. De måste kunna få kommunicera med kunder, och potentiella kunder, på den enda kontaktyta de ofta har – det vill säga förpackningen. Företag måste kunna få ta ställning och kommunicera den ställning de tagit, vare sig det gäller dagsaktuella frågor eller strävan efter en viss samhällsutveckling på längre sikt. Det är därför mycket glädjande att utredningen föreslår att förpackningars grundlagsskydd ska bestå.

3. Grundlagsskydd för vissa söktjänster

Svenskt Näringsliv anser att söktjänster som tar sikte på personer med bolagsengagemang även fortsättningsvis bör få innehålla uppgifter om brottslighet och avstyrker därför utredningens förslag såvida dessa högst relevanta databaser ska omfattas. Svenskt Näringsliv anser att det är ett allmänintresse att uppgifterna offentliggörs för att förhindra brottslighet och finansiering därav.

Svenskt Näringsliv anser att användandet av rättsdatabaser är ett effektivt och säkert sätt för företag att göra bakgrundskontroller av affärskontakter. Denna möjlighet bör kvarstå för att skydda företagsintressen och hindra finansiering av grov brottslighet men även för att kunna

leva upp till FN:s och OECD:s riktlinjer för hållbart företagande, Corporate Social Responsibility (CSR).

Utredningen anser att det finns behov av att begränsa grundlagsskyddet för vissa söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse. Utredningens förslag innebär att en helhetsbedömning ska göras av karaktären på uppgiftssamlingen som sådan. Vid den bedömningen kan det till exempel ha betydelse om det med hänsyn till de förekommande individernas särskilda ställning finns ett stort allmänintresse i att uppgifterna sprids.

Enligt dataskyddsreglerna ska behandling av personuppgifter om brott och lagöverträdelse kunna ske under kontroll av myndighet (dataskyddsförordningen, artikel 10) samt enligt föreskrifter eller beslut i enskilda fall (dataskyddslagen, § 9). Svenskt Näringsliv menar att tillstånd i enskilda fall är betungande för företagen som då måste lägga ner tid och resurser på att upprätta och ansöka om tillstånd. Därtill kommer den osäkerhet som utgången av ett enskilt beslut innebär.¹ Nuvarande dataskyddsregler möter inte näringslivets stora behov av att ta del av och behandla uppgifter om brott och lagöverträdelse.

4. Relation till upphovsrätten

Det går i princip inte att arbeta med medier utan att behöva relatera till det upphovsrättsliga skyddet. Utredningens uppdrag har inte täckt de upphovsrättsliga aspekterna, men från Svenskt Näringslivs sida vill vi lyfta några saker.

Det första är frågan om relationen till upphovsrätten såsom den är reglerad i 1 kap 11 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap 18 § yttrandefrihetsgrundlagen. På s. 72 i utredningen lyfts att det upphovsrättsliga skyddet främst ligger i upphovsrättslagen. Detta är i och för sig sant, men det finns en dimension till. Upphovsrätten är även i sig hanterad i regeringsformen, där det i 2 kap 16 § läggs fast att upphovsmän äger rätt till sina verk. Det upphovsrättsliga skyddet är alltså i sig en mänsklig rättighet, vilket också bekräftar att upphovsrätten är med i artikel 27 i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.

När det gäller beskrivningen av vem som får göra vad när det finns ett förlagsavtal i botten (s. 400 i utredningen) missas att lyfta den kanske allra viktigaste aspekten, nämligen att detta är en fråga för avtalet. Det är möjligt, om än ovanligt, att parterna reglerar sitt avtal så att förlaget får mer omfattande rätt. I praktiken blir det den avtalsbegränsning som finns i 3 § upphovsrättslagen som blir den helt yttre gränsen. Precis som påpekats i utredningen kommer detta att förändras när EU-direktivet 2019/790 har genomförts i svensk rätt, men där är vi inte än.

Johan Britz
Näringspolitisk direktör

Christina Wainikka
Policyexpert för immaterialrätt

Carolina Brånby
Policyansvarig digital policy

¹ Jmf Svenskt Näringslivs [remissvar Datainspektionens föreskrifter 2018:02](#) och [remissvar Betänkandet Ny dataskyddslag SOU 2017:39](#)